

مدیریت ورزشی - پاییز ۱۳۹۹
دوره ۱۲، شماره ۳، ص: ۶۶۴ - ۶۴۳
تاریخ دریافت: ۹۶ / ۱۰ / ۱۲
تاریخ پذیرش: ۹۶ / ۱۱ / ۱۰

ارائه مدل صفات اخلاقی در آیین جوانمردی ایران

محمدابراهیم رزاقی*^۱ - محمود گودرزی^۲ - مجید جلالی فراهانی^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزش، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، پردیس البرز، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۲. استاد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۳. دانشیار، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف نیم‌نگاهی تاریخی بر حوزه جوانمردی در ایران انجام شده است، به نوعی که مستقیماً به تاریخ ایران زمین مراجعه و رویکرد جوانمردی و تفکر تربیتی آن در ورزش حاصل شد. روش پژوهش حاضر از نوع کیفی با رویکرد تاریخی بود به طریقی که با مراجعه به کتب تاریخی ایران واکاوی در چهار دسته شناسایی واحدهای معنایی، کدهای اولیه، کدگذاری باز، محوری صورت گرفت و در نهایت مدل - تعریف جوانمردی در ایران حاصل شد. جوانمردی از نگاه تاریخی ایران، مجموعه‌ای از صفات تلقی می‌گردد که در بستره نگاه شناسی به خداوند، نگاه شناسی به مردم و نگاه شناسی به خود است.

واژه‌های کلیدی

اخلاق، تاریخ، تربیت، جوانمردی، ورزش.

Email: me.razaghi@yahoo.com

* نویسنده مسئول : تلفن: ۰۹۱۳۱۹۶۰۴۳۲

مقدمه

تاریخ، یعنی درس گرفتن از گذشتگان، گذشتگانی که رفتار و کردار آنها سمبل و نماد بوده، نمادهایی که با صفات شناخته می‌شدند و صفتهایی که بستره خوب و بد داشتند (۱)، آدم‌هایی که می‌آمدند و می‌رفتند و هیچ چیز از این دنیا نمی‌بردند و تنها آثار آنها در قالب صفات باقی می‌ماند (۲). صفت به طور کلی زیرساز رفتار به شیوه خاص در هر زمان و موقعیت معین است (۳)؛ دو نظریه معروف که آیزنک و کتل^۱ طرح کردند، بر این باور بود که این صفات به شیوه سلسله مراتبی سازماندهی می‌شوند، و در نهایت تحقیقات آنها به مدلی از شخصیت منجر شد (۳)، شخصیت‌های متفاوت آیزنک و کتل و آدم‌هایی گوناگون و صفات گوناگون که سه حوزه روانشناسی، تاریخ و اخلاق پیرامون یک مساله مطرح شده است، مساله‌ای که به دنبال آن است که صفتهای اخلاقی کدام هستند؟ در حوزه روانشناسی نظریه آیزنک و کتل و در حوزه اخلاق انتخاب صفات خوب از بد و در حوزه تاریخ فراز و نشیب‌های تاریخی ایران را نشانه به نشانه تحت تأثیر قرار داده است، صحبت از اخلاق، خصوصاً اخلاق ورزشی ایران با مفهوم جوانمردی همراه است، مفهوم این حوزه از اخلاق بر این اصل استوار است که رضای خدا را مقدم بر منافع شخصی خود ترجیح دهیم (۲). تاریخ ایران هر چند تاریخ جنگ‌ها و سختی‌های فراوان است، اما واکنش هر گروه از شاهان، پهلوانان و مردم نسبت به سختی‌ها نیز قابل بررسی است، در چنین سرزمینی تمدن هخامنشیان با حمله اسکندر مقدونی پایان یافت، بعد از اسکندر، اشکانیان و سپس ساسانیان به قدرت رسیدند، شرح داستان‌های ادبیات تعلیمی مانند شاهنامه فردوسی پیرامون آن و سمک عیار در پیش از ورود اسلام به ایران نگاه انسان‌های خوب است (۴-۶)، هر چند در شاهنامه ذکر شده است که گاه پهلوانان شاهنامه لغزش داشته‌اند و اوصاف نامناسب را دنبال کرده‌اند، شرح تاریخ به آنجا کشیده شد تا اینکه ایران به دست اعراب افتاد، در قرن هفتم تا پانزدهم دولت‌های منطقه‌ای بر ایران حکومت می‌کردند، فتوت‌نامه و شرح‌های اسلامی در این دوره به دنبال انسانیت و ترویج آن بودند که گاه موفق و در اغلب اوقات ناموفق به نظر رسیدند. دوره صفویه دوره درخشان تاریخ ایران پس از اسلام است (۵). پس از افول صفویه نادرشاه خاک ایران را از جانب پاک کرد و حدود ایران را تا هندوستان گسترش داد، پس از وی کریمخان زند در آبادی کشور کوشید؛ اما پس از وی تمدن اصیل ایرانی به خواب عمیق رفت. دوره قاجار دوره تجزیه کشور بود و دوران پهلوی شاهان با بخشش خاک ایران نگاه‌هایی از درس را برای امروز قرار دادند (۶). تربیت که بیشتر در

---

1 . Eysenck & Cattel

تاریخ ایران رویکرد نظامی داشت معمولاً در همه دهه‌ها انجام می‌شد، ایرانیان باستان به دنبال این بودند که جوانان را برای صلح و جنگ آماده کنند، در دوران هخامنشی بیشترین توسعه را در حوزه تربیتی کوروش انجام داد، اما با حمله اسکندر همه چیز خراب شد و رویکردهای تربیتی و اخلاقی به انزوا کشیده شد، در دوره ساسانیان تربیت بدنی رشدی دوباره یافت و حتی معلمین تربیت بدنی به وجود آمدند، در قرن ششم گروه فتیان و عیاران در تربیت افراد تأثیر عمیقی گذاشتند، در قرن پانزدهم در سلسله صفویه تربیت بدنی رونقی بسیار یافت و نمونه ورزش‌های چوگان به خوبی در تاریخ یاد شده است و در آخر در دوران پهلوی تربیت بدنی به شکلی غیراسلامی به وجود آمد و در زمان جمهوری اسلامی به شکل اسلامی تغییر پیدا کرد (۱). نتیجه همه این تاریخ در صفات است، به طوری که هر یک از پهلوانان با صفاتی به این مرتبه دست یافته بودند، پهلوانان شاهنامه با صفات خداپرستی، احترام به والدین، اعتقاد به معاد، شجاعت و اعتماد به نفس، تنومندی و برخورداری از قابلیت‌های بالای جسمانی، خرد ورزی، راستگویی، هنرمندی، سخنوری، داد و دادخواهی و غیره (۴، ۷)، پهلوانان داستان سمک عیار با صفات ترویج صلح و دوستی و برتری آن بر جنگ، مردم‌نوازی، عدالت و آزادی مخالفان، جوانمردی، رازداری و غیره (۸)، پهلوانان حماسه‌های زورخانه‌ای با صفات ملی‌گرایی و حماسی، افتادگی و جوانمردی، معتمد بودن، حمایت‌گری اجتماعی، ساده زیستی، غیرتمداری، تلفیق با مذهب، تقابل قهرمانی و پهلوانی و نفوذ ارزش‌های جدید، نشانگان ورزش باستانی، ادوات زورخانه، هنر معماری، اشعار و مناسک، شخصیت‌ها و خانواده (۹)، در قابوس نامه صفات، راست شبیه به دروغ ممنوع، وفادار باش تا به تو وفاداری کنند، ارزش سخاوت، اجتناب از سودی که عاقبت آن ضرر است و دوست دشمن تو، دشمن دوست (۱۰) در منظومه‌های اسرارنامه، الهی نامه، منطق الطیر و مصیبت نامه عطار نیشابوری، وظایف اخلاقی در منظر انسان نسبت به خدا، وظیفه انسان نسبت به خود و دیگران، و وظیفه انسان نسبت به جامعه (۱۱) در منظومه حافظ، اخلاق در عرصه جهان بینی، اخلاق در عرصه روابط انسانی، اخلاق در عرصه ارزیابی دنیا، اخلاق در عرصه خصلت‌های انسانی (۱۲) در اندرزنامه‌ها، ترک مال اندوختی، تأکید بر ناپایداری عمر، توجه به قناعت، تأکید بر روابط دوستی، ترک حسد، دوری از کبر، دوری از شهرت طلبی و غیره (۱۳) مطرح بودند. رضایی نژاد و همکاران (۱۳۸۵) در پژوهش خود پیرامون صفات اخلاقی در شاهنامه اشاره به استفاده از صفات، نمادها و رفتارهای مثبت در کارکرد فرهنگ ورزش داشته است (۲۱) پهلوانان ایلیداد و ادیسه مبین روح غربی، آنها می‌جنگند تا پاسدار ارزشهایی باشد که در پرتو آنها زندگی چهره واقعی خود را آشکار سازد و در حماسه‌های یونانی هدف، زندگی رنگ باخته مادی است. قهرمانان ایلیداد در برابر خشمشان آنقدر ضعیف

ترسیم گشته‌اند که هزاران تن را بر سر آن به دیار نیستی می‌فرستند (۱۴). پیر دو کوپرتن برای ایجاد نگرشی اخلاقی و ایجاد المپیک مدرن از المپیزم بهره برد که واژه‌ای همراستا با جوانمردی است (۲) فرهنگ جوانمردی در کشور چین در قالب ورزش ووشو بیان شده است (۱) و در کشور فرانسه با ارائه کتاب سونگ اف رولند که یکی از شهرهای ادبی آن کشور است فرهنگ جوانمردی در سرتاسر آن کشور رواج پیدا کرده است (۱) صفات متفاوت، نگاه‌های متفاوت را نشان می‌دهد، صفاتی که در ادبیات حماسی و تعلیمی کشورها گوناگون و در مقاطع مختلف زمانی نیز گوناگون هستند، در حوزه جوانمردی در رأس آن‌ها داستان سمک عیار از زندگی حماسی و آداب عیاری و جوانمردی ایرانیان سرچشمه می‌گیرد. قهرمانان این افسانه‌ها همواره برای برقراری برابری و عدالت و ساختن جامعه‌ای آرمانی و عاری از اندیشه‌های اهریمنی در تکاپو هستند که صفات خاص خود را داشتند و در منظر عیاری، فتوت نام‌ها خصوصاً فتوت نامه سلطانی سرشار از آمیزه‌ها و ویژگی‌های خاص خودشان است، وجود صفات متفاوت و عدم دسته‌بندی آنها و رسیدن به یک اشباع نظری در یک مدل نظری بر مبنای شیوه‌های کیفی با تأکید بر مباحث ملی برای آیندگان یک سوال است، به طور خاص، به نظر می‌رسد با بررسی صفات فوق در منظومه‌های مذکور در قالب بررسی تاریخی ایران از دوران مادها تا جمهوری اسلامی ایران می‌توان به ریشه‌ای در این رابطه دست یافت که شخص ورزشکار، مربی، داور، مدیر و هرکس که با ورزش و اصول جوانمردی آن درگیر است می‌تواند از آن بهره ببرد، حال او چه صفتهایی باید داشته باشد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع کیفی با استراتژی تاریخی و روش تحلیل محتوا (کیفی) است، بدیهی است برای شناسایی مفهوم جوانمردی از خواستگاه تمدن ایرانی استفاده شده است، نه این که پژوهشگر از اهالی فرودست و دیگران ساکن تمدن‌های فرادست و برترند، بلکه تفکر پست مدرنیستی در این حوزه مطرح بوده است، این پژوهش با توجه به هویت ملی و ابعاد آن یعنی بعد اجتماعی، تاریخی، زبانی، جغرافیایی، سیاسی، دینی، فرهنگی متناسب و بومی بررسی شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از متون تاریخی ورزشی و غیر ورزشی دسته دوم و در بعضی موارد دسته سوم از دوران اسطوره‌ای تا دوران

۱. انتخاب و تدوین رویکردهای بنیادی پژوهش‌های علوم انسانی بر مبنای علوم زیسته آن است، تفکرات پست مدرنی برای پاسخ به سوالات زیستی و بومی هر منطقه کاربرد دارد.

جمهوری اسلامی ایران متشکل از کتب قلمرو ادبیات حماسی ایران نوشته حسین رزمجو (دوران اسطوره-ای) (۱۵)، تاریخ ماد نوشته دیاکانوف (۱۶)، ایران در زمان ساسانیان نوشته کریستین سن (۱۷)، داستان سمک عیار نوشته فرامرز ابن خدادابن عبدالله الکتان الارجانی (دوران پیش از ورود اسلام به ایران) (۱۸)، نهج البلاغه گردآوری سید رضی (۱۹)، فتوت نامه سلطانی نوشته ملاحسین واعظ کاشفی (دوران ورود اسلام تا دوران صفویه) (۲۰)، آیین پهلوانی، جوانمردی و عیاری نوشته علی اربابی (دوران صفویه تا جمهوری اسلامی) (۴) تشکیل شده است. نمونه حاضر این پژوهش براساس قلمرو انتخابی تحقیق و رویکرد صفات تمامی شخصیت‌های درجه اول تأثیرگذار در طول تاریخ ایران که تصویر پهلوانی، جوانمردی و غیره را داشته و متون شناخته شده پهلوانی و جوانمردی انتخاب شده که در دوران اسطوره‌ای ۲۰ شخصیت (کیومرث، هوشنگ، تهمورث، جمشید، ضحاک، فریدون، منوچهر و آرش، گرشاسب، سام و زال، رستم، کیقباد، کیکاووس، سیاوش، کیخسرو، لهراسب، گشتاسب، اسفندیار، سهراب و افراسیاب) و اشعار اخلاقی در شاهنامه فردوسی؛ در دوران مادها تا ظهور اسلام ۱۰ شخصیت، ماد (دیاکو، فرورتیش و هوشتره)؛ هخامنشیان (کوروش)؛ سلوکیان (آریوبرزن)؛ اشکانیان (کوهدل، بیژن و سورنا)؛ ساسانیان (خسرو انوشیروان، هرمزان، ابولولو فیروز) و داستان سمک عیار؛ از ورود اسلام تا دوران صفویه ۲۶ شخصیت، عباسیان (ابومسلم خراسانی، اسپهبد فیروز، استادسیس، یوسف برم، فضل بن سهل، بابک خرم دین، عبدالله بن هارون، دری)؛ طاهریان (طاهر ذوالیمینین)؛ صفاریان (یعقوب صفارلیث)؛ علویان طبرستان (حسن بن زید علوی)؛ آل زیار و آل بویه (مردآویج زیاری، عضدالدوله)؛ غزنویان (سلطان محمود غزنوی)؛ سلجوقیان (سلجوق بن دقاق)؛ خوارزمشاهیان (جلال الدین)؛ ایلخانان (حیدر قصاب، اوزون حسن، پوریای ولی، عبدالرزاق سبزواری)؛ تیموریان (میرزا شاهرخ)؛ اوکتای (محمد ابوسعید، محمد مالانی، درویش محمد، مفرد قلندر، فیله همدانی) و متون اسلامی از قبیل خطبه‌های نهج البلاغه و فتوت نامه سلطانی؛ دوران صفویه تا دوران پهلوی ۱۵ شخصیت، صفویه (شاه اسماعیل، میرباقر آجرپز)؛ افشاریه (نادرشاه)؛ زندیه (کریم خان، بیک قمری، میرزا بیک کاشی، لندره دوز، لطفعلی خان زند)؛ قاجاریه (شعبان سیاه، سید محمد علی مسجد حوضی، ابراهیم حلاج یزدی، سید علی حق شناس کمیاب، سید حسن رزاز، ابوالقاسم قمی، اکبر خراسانی)؛ دوران پهلوی و جمهوری اسلامی ایران با ۱۴ شخصیت، (محمد عبدل، ابوالقاسم قمی، اسدالله عطائی، سید عباس طاهری، ماشالله یزدان پناه، ماشالله بیژادی، محمد رنجبر، شاپور نعمت الهی، ابوالقاسم سخدری، احمد وفادار، غلامرضا تختی، یعقوب علی شرورزی، حسین دهقانی و پرویز دهداری) انتخاب شده‌اند. از آنجا که شیوه نمونه‌گیری پژوهش‌های کیفی به صورت دورانی است،

در ابتدا لیستی از اشخاص تأثیرگذار پهلوانی و جوانمردی ایران تهیه شده و کدگذاری اولیه صورت گرفت و اشباع نظری اولیه حاصل شد اما به جهت اعتبار بیشتر اشعار شاهنامه فردوسی، داستان سمک عیار، کتاب فتوت نامه سلطانی تجزیه و تحلیل و به کدگذاری اولیه افزوده شد و در نهایت کد بیشتری نیز افزوده نشد و اصطلاحاً پژوهش به اشباع نهایی رسید. در ابتدای تجزیه و تحلیل داده‌ها اقدام به شناسایی واحدهای معنایی شد، پس از شناسایی واحدهای معنایی، کدگذاری باز، کدگذاری محوری و شکل‌گیری خواستگاه جوانمردی صورت گرفت، جهت تعیین روایی این پژوهش براساس ادبیات یکی از راه‌ها درگیری طولانی مدت پژوهشگر با فضای پژوهشی و مشاهدات مداوم در محیط پژوهش بود که خود باعث روا سازی پژوهش شده است و در بعدی دیگر وجود داوران بیرونی با طرح سوال این که آیا یافته‌ها، تفاسیر و نتایج توسط داده‌ها پشتیبانی می‌شود یا خیر؟ که در پژوهش حاضر هر دو مورد یعنی درگیری پژوهشگر با پژوهش و همچنین تفسیر داده‌ها توسط ۵ نفر خبره در حوزه تاریخ صورت گرفت و یافته‌های تحقیق دارای روایی مناسب ارزیابی شد، به منظور پایایی این پژوهش کدگذاری‌ها خصوصاً کدگذاری اولیه توسط ۲ نفر آشنا با مساله پژوهش انجام شده و یافته‌ها به همراه نظر پژوهشگر روی عدد ۸۰ درصد تشابه کدگذاری توافق نظر رسید و پایایی نیز مناسب بدست آمده است، به منظور تفسیر و ارائه نتایج با خطای کمتر تمامی فعالیت پژوهش توسط نرم‌افزار مکس کیو دی ای^۱ صورت گرفت.

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش به صورت خلاصه به توصیف صفات اخلاقی و جوانمردی از دوران مادها تا جمهوری اسلامی ایران پرداخته و تمامی شخصیت‌های تاریخی تأثیرگذار را با صفات مذکور تجزیه و تحلیل کرده است که در جدول ۱ خلاصه شده است.

یافته‌های جدول ۱ به توصیف صفات اخلاقی در دوران اسطوره‌ای، دوران مادها تا ظهوراسلام، از ظهوراسلام تا دوران صفویه، معاصر اولیه و معاصر در ۶۷ کد یا صفت با شمارش کدهای تکراری پرداخته است، این صفات در نهایت پس از کدگذاری اولیه و ثانویه نهایی شدند و شامل، صداقت، امانت داری، رازداری، نگهداشت زبان، راستی در گفتار، خودگشودگی، آداب سخن، نرم گویی، کم گویی، فداکاری، وفای به عهد، مهربانی، تواضع، کمک به نیازمندان، بخشنده، سخاوت، دلاوری، قدرت بدنی، دل نبستن به دنیا، پرهیز از

1. MAXQDA

هوای نفس، پرهیز از دروغ، نداشتن طمع، نهی خود پسندی، نهی نژاد پرستی، خیرخواه، مروت، معرفت، دفاع از حق، میانه روی، چشم پوشی، حفظ چشم، تفکر در رفتار، مشورت، هوشیار، تدبیر، صبر، علم، پندپذیری، کاردان، خوش بینی، همت داشتن، عزت داشتن، حسن ظاهری، فرو بردن خشم، دل نبستن به دنیا، تلاش در راه خدا، شاکر بودن، خدا ترس، توکل، پرهیزکار، دیانت، ایمان و باور قوی، آزادمنشی، صلح جویی، برابری ملت‌ها، ادب، نوع دوستی، اقتدار، جسارت، از خود گذشته، غیرت، مردم داری، حرمت نان، حرمت پیر، حرمت میهمان، حرمت استاد و حرمت سادات می‌باشند. صفات مربوطه پس از بررسی در ۱۲ مقوله شامل حرمت شناسی، وطن پرستی، خدانشناسی، خرد، پاکدامنی، دادگر، رفتار سلبی، شجاعت، گذشت، تعقل در گفتار، راستی در کردار و سازگاری با دشواری‌ها و تمامی مقوله‌ها در ۳ مؤلفه نگاه به مردم، نگاه به خداوند و نگاه به خود خلاصه شده است.

جدول ۱. خلاصه‌ای بر صفات شخصیت‌های اخلاقی در تاریخ ایران از دوران مادها تا جمهوری اسلامی

ایران		
مؤلفه	مقوله	صفت
	راستی در کردار	صداقت امانت داری
	تعقل در گفتار	رازداری نگهداشت زبان راستی در گفتار خودگشودگی آداب سخن
نگاه به خود		نرم گویی کم گویی
	گذشت	فداکاری وفای به عهد مهربانی تواضع کمک به نیازمندان بخشنده سختاوت

ادامه جدول ۱. خلاصه‌ای بر صفات شخصیت‌های اخلاقی در تاریخ ایران از دوران مادها تا جمهوری

اسلامی ایران		مؤلفه
مقوله	صفت	
شجاعت	دلآوری قدرت بدنی	
رفتار سلبی	دل نبستن به دنیا	
	پرهیز از هوای نفس	
	پرهیز از دروغ	
	نداشتن طمع	
	نهی خود پسندی نهی نژاد پرستی	
دادگر	خیرخواه	
	مروت	
	معرفت	
	دفاع از حق میانه روی	
پاکدامنی	چشم پوشی حفظ چشم	نگاه به خود
	تفکر در رفتار	
خرد	مشورت	
	هوشیار	
	تدبیر	
	صبر	
	علم	
	پندپذیری	
	کاردان	
سازگاری با دشواری‌ها	خوش بینی	
	همت داشتن	
	عزت داشتن	
	حسن ظاهری	
	فرو بردن خشم	

ادامه جدول ۱. خلاصه‌ای بر صفات شخصیت‌های اخلاقی در تاریخ ایران از دوران مادها تا جمهوری

مؤلفه	مقوله	صفت
نگاه به خداوند	خداشناسی	دل نبستن به دنیا
		تلاش در راه خدا
		شاکر بودن
		خدا ترس
		توکل
		پرهیزکار
		دیانت
نگاه به مردم	وطن پرستی	ایمان و باور قوی
		آزادمنشی
		صلح جویی
		برابری ملت‌ها
		ادب
		نوع دوستی
		اقتدار
حرمت		جسارت
		از خود گذشته
		غیرت
		مردم داری
		حرمت نان
		حرمت پیر
		حرمت میهمان
		حرمت استاد
		حرمت سادات

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش براساس پرسش اصلی، ارائه مدل صفات اخلاقی در آیین جوانمردی ایران در پنج بخش صفات شخصیت‌های اسطوره‌ای، مادها تا ظهور اسلام، ظهور اسلام تا صفویه، صفیه تا پهلوی، پهلوی تا جمهوری اسلامی ایران پرداخته شده است، از آنجا که رویکرد پژوهشی اکتشافی بوده، فقط می‌توان به توصیف یافته‌های دیگر محققان بر یافته‌های این پژوهش داشت، در بخش اسطوره‌ای ۲۹ صفت از شخصیت‌ها و ۱۱ اشعار اخلاقی شاهنامه فردوسی حاصل شد، کیومرث با صفت عدالت، هوشنگ با صفت دانش و عدالت، تهمورث با صفت هوشیار، جمشید با صفت زیبا و غرور، ضحاک با صفت جاه‌طلب، ناپاک و ظالم، فریدون با صفت عدالت، منوچهر و آرش با صفت گذشت، گرشاسب با صفت زورمند، سام و زال با صفت خدمتگزار، رستم با صفت زورمند، ایمان، صلح‌جویی، تدبیر، خردمندی و وفاداری، کیقباد با صفت مهربان و دادگر، کیکاووس با صفت بلند پرواز و سرکش، سیاوش با صفت دلیر، کیخسرو با صفت دلیر بودن، سازنده و متحد، لهراسب با صفت دادگر، گشتاسب با صفت دنیا پرستی، حرص مال و سنگ دل، اسفندیار با صفت پرهیزکار، سهراب با صفت قدرت بدنی، و افراسیاب با صفت بی باک و چپاول‌گر شناخته می‌شدند، در همین باب پژوهش رضانی نژاد و همکاران (۱۳۸۵) در مقایسه صفات اصلی پهلوانی در شاهنامه به ۸ صفت جسمانی، ۱۴ صفت رزمی- پهلوانی، ۱۱ صفت عقلی-اخلاقی در سه دوره اسطوره‌ای، پهلوانی و تاریخی پرداخته است (۲۱، ۲۲). مردانی (۱۳۷۹) به بررسی تربیت بدنی در شاهنامه فردوسی پرداخته است، نتایج او ۷۱ صفت پهلوانی را نشان داد (۲۰)، نتایج متفاوت در صفات شاید تحلیل با استفاده از نرم‌افزار در این پژوهش بوده باشد، زیرا تمام پژوهش‌های فوق به صورت غیر نرم افزاری کدگذاری‌ها شده بودند و از بعدی دیگر از آنجا که کدگذاری این پژوهش توسط دو نفر صورت گرفته است و اشباع نظری انجام شده شاید دلیلی بر این تفاوت در صفات باشد، از منظری دیگر رضانی نژاد و همکاران (۱۳۸۵) به برخی از رفتارهای نابخردانه و غیر اخلاقی پهلوانان اشاره می‌کند، فردوسی این رفتارها را به کارکرد نظامی و سیاسی رفتار پهلوانان نسبت داده (۲۱)؛ هرچند اربابی (۱۳۹۰) در کتاب آیین پهلوانی، جوانمردی و عیاری، پهلوانان را به دو دسته خوب و بد تقسیم می‌کند، اما نگاه شاهنامه با توجه به داستان کیومرث که اولین پادشاه است و فرزندان از خود دارد که اشاره می‌شود نگاه فردوسی هابیلی و قابیلی نبوده، بلکه نگاه هابیلی به تمام داستان‌ها داشته، از بعدی دیگر انسان به واسطه نفس درون خود راه را اشتباه می‌رود، هرچند داستان ضحاک مار به دوش آن ناجوانمرد که مغز انسان‌های بی‌گناه را به مارها می‌داد و توسط

فریدون اسیر می‌شود و در البرز کوه زندانی می‌شود، بلکه به قتل نمی‌رسد، به نظر می‌رسد نگاه اخلاقی همواره همراه با داستان شاهنامه بوده، فردوسی نخواستند داستان قتل‌ها را نمایش دهد، بلکه داستان و کتاب شاهنامه داستان انتخاب رفتارها توسط افرادی که همه آن را انسان می‌دانیم و خطا کار، بوده است (۴). گودرزی (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان سیرتطور ورزش باستانی و زورخانه در ایران در باب رفتار اشاره به اهریمن می‌کند و وظیفه هر فرد را مبارزه با اهریمن می‌داند (۲۳)، شاید انتخاب راه درست در پرتو نپذیرفتن سخن غیر حق و تلاش برای شکست اهریمن در قالب اوصاف خوب باشد. با توجه به توصیف و تحلیل فوق جوانمردی در بستره اسطوره‌شناسی یعنی انتخاب صفاتی که مبنای رفتاری و واقعی داشته و نه اوصافی که تنها روحیه بزم و خشونت را به همراه دارد، هرچند تمام تلاش فردوسی در انسایت در شخصیت‌های شاهنامه بوده و اگر نیز شخصیتی منجر به خطا شده است، آن نفس درونی او بوده که اهریمنش سبب رفتار غلط شده و آن فرد را فریب داده است. در ادامه به بحث و نتیجه‌گیری وضعیت تاریخی ایران و سیر جوانمردی می‌پردازیم، به صورت کلی آریایی‌ها با صفات سخت‌کوشی، پرتاقت، با انضباط و درستکار شناخته می‌شدند و پایه مذهبی آنها پندار، گفتار و کردار نیک (زردشت) بوده است. اولین قوم رایج در ایران مادها بودند که سه پادشاه دیاکو، فرورتیش و هوخستره در روند این حکومت تأثیر داشتند، از صفات اخلاقی موجود فقط در دیاکو یافت شد، که او را عادل می‌شناختند و در باب آموزش‌های تربیتی بیشتر توجه به اسب شده است. دوره هخامنشیان همراه با حکومت نوه آخرین پادشاه ماد همراه بود، کوروش پادشاه ماندگار ایران که با صفات احترام، مهربانی، عزم، خرد، راستگویی، پرهیز از دروغ، حق شناسی و آزاد منشی شناخته شده است. از ویژگی‌های اصلی او احترام به ادیان و عدم بی‌احترامی به مردم بود. قائم مقامی (۱۳۸۹) در بررسی سیاست دینی هخامنشیان براساس کتیبه‌ها به ویژگی‌های اخلاقی و دینی هخامنشیان اشاره دارد که راستگویی و پرهیز از دروغ، عدل و انصاف، حق شناسی، آزادمندی بر دوام و بقای مشروعیت مقام این پادشاهی تأثیر داشته است (۲۴). هرچند اگر باور داشته باشیم که حکومتی با این اقتدار نباید سقوط کرده باشد، پژوهش پور عزت و طاهری (۱۳۸۵) در بررسی دلایل فروپاشی حکومت و تمدن باستانی هخامنشیان اشاره دارد که علل‌هایی مانند، ضعف در تحقق عدالت، پاسخگویی، آزادی و هویت ملی و عواملی چون استبداد، خودشیفتگی و تبعیض، موجب تسریع فروپاشی این تمدن اشاره دارد (۲۵). در این دوران، در زمان داریوش سوم آخرین پادشاه هخامنشیان وضعیت این حکومت بسیار نامناسب بوده به نوعی که اختلافات داخلی، تن‌پروری و سستی بر هخامنشیان غالب شده و زمینه حمله اسکندر فراهم شده است. آریو برزن با حمله اسکندر در دوره سلوکیان با صفت

شجاعت شناخته شده است که در مقابل اسکندر به مقابله می‌ایستد. در دوران اشکانیان که مرگ به صورت طبیعی امری شرم‌آور تلقی می‌شد، شجاع‌ترین و قوی‌ترین افراد پا به عرصه گذاشتند که آنها را پهلوان می‌نامیدند. داستان سمک عیار نمونه بارز بر این صفت یعنی پهلوانی بوده است. این داستان شامل صفات دوستی، پاک دامنی، کم‌گویی، نیک نامی، راستی در گفتار، راستی در کردار، پایبندی به سوگند، رازداری، حفظ امانت، شجاعت، حرمت نان، حرمت میهمان، مردم دوستی، حرمت پیر، همت داشتن، علم داشتن، وفاداری، دین داری، پرهیز از غرور، تأکید بر ادب، حق خواهی، بخشندگی در مال، پرهیز از تنبلی، جدیت در کار، نهی تفکر اگونیسم (خود پسندی)، تقویت دین، تلاش در راه خدا، نهی تفکر راسیسم (نژاد پرستی) و تأکید انترنالیسم و کاسموپولیتانیسم (همه ملت‌ها برابر و برادرند) است. پژوهش نوری (۱۳۸۴) سبک این قصه را پهلوانی-تخیلی نامیده که با آرمان‌ها و آرزوهای بشر پیوند خورده است. قصه گویی این داستان نسبت به داستان‌های دیگر عیاری مانند داراب نامه بیغمی، ابومسلم نامه و اسکندرنامه متفاوت است، این اثر بر ویژگی‌های عیاری تأکید بیشتری داشته است (۲۶) پس از سلوکیان، اشکانیان به حکومت رسیدند کوهدل، بیژن و سورنا از شخصیت‌های تأثیرگذار آن دوران بودند. کوهدل با صفت متواضع و فروتن، بیژن با صفت قدرت بدنی و سورنا با صفت شجاعت شناخته شده‌اند. پس از اشکانیان، ساسانیان با پادشاهی اردشیر بابکان به حکومت دست یافتند، سه شخص تأثیرگذار این دوره انوشیروان با صفت عدالت، هرمزان با صفت حق طلب و هوشیار و ابولولو فیروز با صفت مهربانی شناخته شدند. در این رابطه نیکوبخت و همکاران (۱۳۸۵) در باب نحوه پرداختن مردم ایران به ورزش و تربیت بدنی با توجه به تحولات مدیریتی از آغاز سلطنت هخامنشیان تا پایان سلطنت پهلوی اشاره به دوران پیش از اسلام داشته و بر این نتیجه دست یافته که در پیش از اسلام هدف نظامی و تربیت بدنی از اهداف تفریحی، سرگرمی، بهداشتی و سلامت، پاسخگویی به معتقدات مذهبی و غیره پررنگ‌تر است (۲۷) که با نتایج تحقیق حاضر مبنی بر صفات اخلاق و جوانمردی این مورد خوبی مشاهده شده است. دوران اسلامی و جوانمردی پیرامون آن وابسته تفکرات بهترین و بزرگترین جوانمرد دنیا حضرت علی (ع) بود، حاصل تفکرات او در نهج البلاغه خلاصه شده است، در این مجموعه ۲۷ صفت اخلاقی از متون استخراج شده‌اند، این صفات شامل: پرهیز از هوای نفس، معرفت و حکمت، عدالت و انصاف، حقیقت‌گویی و پرهیز از دروغ، تعقل در گفتار، عفت و پاکدامنی، شجاعت، راستی و درستی، باور به خداوند و راه راست، خود گشودگی، یاری به نیازمندان، پند پذیر، تفکر در رفتار، مهربانی، مردم مداری، ترس از خداوند، خوش بینی، نوع دوستی، حسن ظاهری، عزت نفس، کنترل خشم، دفاع از حق، رعایت منافع عمومی، شاکر نعمات، گذشت و بخشش، صبر و امانتداری

می‌باشند. در این راستا خصوصاً مبحث دین پارسا مهر و رسولی نژاد (۱۳۹۴) در پژوهشی به نسبت دین و ورزش و بررسی رابطه دینداری و مشارکت ورزشی پرداخته‌اند که در نتایج خود این مساله اشاره دارند که در بین ابعاد دینداری و مشارکت ورزشی رابطه قوی وجود دارد (۲۸)، که در راستای پژوهش حاضر وجود بخش‌های دینی و ورزشی و شخصیت‌های دینی مانند حضرت علی (ع) یک نمونه خواهند بود، در باب حضرت علی (ع) با تفکرات ورزش، زورخانه‌ها بیشتر اثر را امروزه نشان می‌دهند، در این مورد پژوهش حیدری و دولت‌شاه (۱۳۹۱) به بررسی جلوه‌های تصوف، فتوت و مذهب در ورزش باستانی و زورخانه‌ای ایران را نشان می‌دهد، این جلوه‌ها هم به صورت ظاهر این ورزش (شیوه لباس پوشیدن، مکان ورزشی، گفتار ورزشکاران و ...) و هم در کردار آنان (پاکدامنی، سحرخیزی و ...) بیان شده‌اند (۲۹) که با صفت‌های اکتشاف شده در این پژوهش یکسان است. صفات شخصیت‌های تاریخی از ورود اسلام تا دوران صفویه در ایران در یازده بخش عباسیان، طاهریان، صفاریان، علویان، آل زیار و آل بویه، غزنویان، سلجوقیان، خوارزمشاهیان، ایلخانان، تیموریان و اوکتای می‌پردازد. در این دوران ابومسلم سردار ایرانی توانست حکومت بنی امیه را سرنگون و عباسیان را به قدرت برساند و از ویژگی‌هایی که به او نسبت داده شده همان خداترس بودن، بخشنده بودن و شجاع بودن است. عباسی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان ابومسلم خراسانی و دلایل عناد او با داعیان عباسی به این مساله اشاره دارد، او را فردی باهوش نام می‌برند، او در زمان نوجوانی خریده می‌شود و تقدیم به امام عباسی می‌شود، خیلی از عباسیان او را مهم شمردند و ما با جنبشی به نام سردار سیاه جامگان بر علیه حق قیام کرد (۳۰). همچنین صفا (۱۳۷۷) در شرح خصال او نوشته: او مردی سهمناک، صاحب عقل، شجاع، محتاط و جوانمرد است. اسپهبد فیروز با صفت فداکاری، استادسیس با صفت وطن‌پرستی، یوسف برم با صفت شجاع و از خودگذشته با حکومت عباسیان مخالفت کردند، در این میان اشخاص دیگری در دوران عباسی مانند بابک خرم دین با صفت مهمان نواز، عبدالله با صفت وطن پرست و دری با صفت فداکار اهمیت داشتند (۳۱). نقش ورزش در دوران عباسیان همراه با جوانمردی و اصول و آداب فتوت بود، جوانمردان در شهرها به افراد تیراندازی می‌آموختند و در زورخانه‌ها به تمرین شمشیرزنی می‌پرداختند (۴). در ادامه بعد از حمله اعراب به ایران و استقرار امپراطوری اسلام، شاهد ظهور سلسله چون طاهریان، صفاریان، علویان، آل زیار و آل بویه هستیم. حکومت طاهریان با طاهر ذوالیمینین و با کمک عیاران آغاز به کار کرد و از ویژگی‌های این دوران گسترش آیین اسلام، فتوت و عیاری است و از ورزش‌های این دوران می‌توان به ورزش پهلوانی، کشتی، اسب سواری، تیراندازی، کمند افکنی مرسوم بوده‌اند. صباغ لنگرودی (۱۳۸۷) در کتاب تاریخ تربیت بدنی ذکر کرده که طاهریان به هنر

چوگان بازی مسلط بوده‌اند. یعقوب بن لیث بنیان گذار حکومت صفاریان در سیستان بود، او در شجاعت و کاردانی زبانزد بود، حامی ضعفاء و بینوایان بود، یعقوب به گفته خود از سر عیاری و شیرمردی پادشاهی را بدست آورد (۶)، ذکاوتی (۱۳۸۳) در پژوهشی با عنوان زادخان عیار در عالم آرای نادری، منشا صفاریان و افشاریان را از عیاری می‌داند. در حوزه علویان طبرستان این نکته قابل توجه است که آنها در برابر یورش اعراب ایستادگی کردند و چون حسن رفتار، اخلاق پسندیده و سلوک انسانی داشتند سبب گسترش اسلام در این منطقه یعنی مازندران شدند، حسن بن زید علوی، یکی از شاخص‌های آن دوران بود که وی را با صفات شجاع، عالم، دادگر و حامی طبقه محروم می‌شناسند، با سقوط طبرستان به دست آل زیار، حکومت علویان طبرستان منقرض شد. مردآویج پسر زیار که خود را از نژاد پادشاهان قدیم گیلان می‌شمرد، با تصرف طبرستان، گرگان و اصفهان حکومت آل زیار را تأسیس کرد، او فردی شجاع و دلاور بود و در شمشیرزنی مهارت بالا داشت، همچنین عضدالدوله نمونه اقتدار آن زمان بود. با تأسیس حکومت آل بویه نفوذ حکومت آل زیار به تدریج کاسته شد (۳۲). حکومت غزنویان توسط البتکین ایجاد شد و در نهایت به سلطان محمود غزنوی رسید، نگاه او به حمله به هندوستان بود، او را فردی شجاع در تاریخ می‌شناسند. دولت ترکمانان سلجوقی یکی از وسیع‌ترین و پایدارترین دولت‌های آن دوران بود و سلجوق بن دقاق پایه آن حکومت محسوب می‌شود که از ویژگی‌های وی شجاعت وی مطرح است، در گوشه کنار حکومت سلجوقیان فرقه‌ای به نام اسماعیلیه وجود داشت که به سبب شیعه بودن مشهور شد و در آداب ورزش این گروه ورزش را مانند نماز و روزه واجب می‌دانستند. بعد از حکومت سلجوقیان، دولت خوارزمشاهیان ظهور کرد و از افراد تأثیرگذار این دوران جلال الدین بود که به سبب چابکی و کاردانی او را زبانزد خوارزمشاهیان می‌شناختند؛ او در شمشیرزنی، سرعت و چابک سواری مهارت بالایی داشت، حکایت است زمانی که در محاصره بود در برابر چشمان حیرت زده حاضرین با اسب از آب گذشت و خود را به سمت رود رساند، چنگیز انگشت حیرت به دندان گزیده بود! به فرزندان و فرماندهان حاضر گفت: ای کاش شما نیز مانند او دلاور و جسور بودید (۴). دوران ایلخانان همراه با ظهور ناجوانمردی چون چنگیز بود، او و پس از آن پیروانش یک قرن بر ایران حکومت کردند، از اشخاص تأثیر گذار آن دوران حیدر قصاب با صفت مهمان نوازی، اوزون حسن با صفت کاردانی، پوریای ولی با صفت گذشت و عبدالرزاق سبزواری با صفت وطن پرستی بودند؛ امینی زاده و بوستانی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان زورخانه و منابع هویت یابی آن به الگوهای پوریای ولی و تختی اشاره داشته و هویت پهلوانی را به نوعی به آنها نسبت داده است (۹)، رزاقی و همکاران (۱۳۹۲) در سیری تاریخی بر کلاس پهلوانی و درسی اخلاقی از منظر استاد

محمود قتالی خوارزمی اشاره بر این داشت که این شخص با گذشتش در برابر پهلوان هندی دریچه‌ای را به روی خود گشوده است که با صفت حاصل از این پژوهش یعنی گذشت پوریای ولی یکسان است (۳۳)، همانطور که زورخانه در دوران بنی امیه و بنی عباس مورد توجه بودند، در دوران مغول نیز رونق و وسعت یافت، زیرا تنها مکان به علت کشتارهای مغولان همان زورخانه‌ها بودند، در اوایل قرن هشتم گروهی دیگر جهت مقابله با مغولان به نام سربداران شکل گرفتند و مهمترین فرد مبارز در این دوره عبدالرزاق سبزواری بود، آژند (۱۳۶۲) در کتاب قیام شیعی سربداران، تمام انگیزه‌های سربداران را روح فتوت و جوانمردی دانسته است (۳۴). با پایان گرفتن حکومت مغولان در ایران داستان به پایان نرسید، بلکه شخصی به نام تیمور متوجه ایران شد، او سلسله حکومت تیموریان را راه اندازی کرد، تیمور مردی سنگدل، نیرنگ باز و غارتگر بود، در دوران تیموریان تنها میرزا شاهرخ حکومتی عدالت محور را ایجاد کرد، همچنین از یادگارهای آن دوران که توسط همسرش باقیمانده مسجد گوهر شاد است. در دهه اوتکای پهلوانی چون محمد ابو سعید، محمد مالانی، درویش محمد، مفرد قلندر و فیله همدانی وجود داشتند که توصیفی از فداکاری و گذشت را نشان می‌دادند. دوران صفویه تا پهلوی را معاصر اولیه می‌نامند، در دوران صفوی شاه اسماعیل اول شهر تبریز را تصرف کرد و دولت صفوی را بنیاد نهاد، وی مردی شجاع و بی باک بود. یزدی (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان فتوت، شجاعت، پهلوانی، قهرمانی و ورزش در ایران عصر صفوی، شاه اسماعیل را مؤسس این سلسله که اروپاییان به او لقب شوالیه دادند ذکر می‌کند، در این پژوهش آمده هرگاه این حکومت قوی‌تر شده نقش ورزش و ورزشکار در آن بسیار پررنگ‌تر شده و هرگاه صفویان ضعیف‌تر شده جوانمردی و پهلوانی و ورزش نیز نقشش کم رنگ‌تر شده است (۱۳). از دیگر اشخاص تأثیرگذار این دوره پهلوان میرباقر آجرپز است که او در داستانی که به یک طلبه کمک می‌کند و نگاهی به باری رساندن به محرومان اقدام می‌کند مطرح است، میری (۱۳۴۹) در کتاب آینه پهلوان نما ذکر کرده که این مرد زندگی‌اش را وقف مردم و کمک به خلق الله کرده و هیچگونه ضعفی نداشته و هیچ خلاقی از او سر نزده است. سقوط پایتخت صفویه اصفهان در سال ۱۱۳۵ ق. بهانه خوبی به دست مدعیان داخلی و خارجی داد تا هر یک از گوشه‌ای سربر آوردند. نادر نیز بر سلطنت نشست، او را با صفت شجاع می‌شناختند (۳۵)، اما نادر در یک اشتباه فرزند خودش را کور کرد و سرانجام او نیز به دست جمعی به قتل رسید. کریم خان زند بعد از نادرشاه به قدرت رسید و سلسله زندیه را پایه‌گذاری کرد، کریم خان زند با صفت شجاعت، بیگ قمری، میرزابیک کاشی و لندره دوز با صفت وفاداری نیز وصف شده اند، ورزش آن روز ورزش کشتی پهلوانی بود (۳۶). از دیگر پهلوانان آن عصر لطفعلی خان زند است، او نیز با صفت دلاوری

مشهور، پهلوان و کشتی‌گیر ماهری است، او در بیست سالگی پشت بسیاری از پهلوانان هم عصر خود را به خاک رساند، وی دست‌ها و پنجه‌های فوق‌العاده نیرومندی داشت. پس از حکومت شاه عباس اول، قاجار در راستای سلطنت‌خواهی قرار گرفت، شعبان سیاه با صفت قدرت، سید محمد علی مسجد حوضی با صفت قدرتمند و بخشنده، ابراهیم حلاج یزدی با صفت قدرت و احترام به سادات، سید علی حق‌شناس کمیاب با صفت کمک به مظلومان، سید حسن رزاز با صفت شجاعت، مردانگی و دیانت، ابراهیم قمی با صفت پرهیزکار، احترام به سادات و اکبر خراسانی با صفت یاری از محرومان از جمله افراد شاخص آن دوران بودند. ورزش در زمان آغا محمد خان قاجار به انزوا رفت، پس از قتل آغا محمدخان دوباره ورزش و خصوصاً ورزش باستانی رونق گرفت، اما به وجود آمدن بازوبند پهلوانی و پهلوان پایتخت نگاه متفاوتی را در ورزش پهلوانی ایجاد کرد، انصاف پور (۱۳۵۳) آمده است که پهلوان عسکر یزدی به منظور برآورد نیروی حریفی به نام پهلوان حسین نعلبند که قرار بود در تهران و در حضور شاه با او کشتی بگیرد به قزوین می‌رود و با کسان دیگری برای رسیدن به مرتبه پهلوانی پایتخت و از میدان بدر کردن پهلوان عسکر دسیسه کرده ناجوانمردانه در حمام در چشم او زرنیخ می‌ریزند. با روی کار آمدن سلسله پهلوی کشتی زورخانه‌ای به تدریج رنگ دیگری به خود گرفت (۳۷)، به علت وجود ورزش‌های نوین توجه مردم به این ورزش‌ها به شکل سنتی کاسته شد، از طرفی رضاخان برای سرکوب مخالفان از پهلوانان استفاده می‌کرد، به نوعی ورزش و پهلوانی با کلاتر محلات ادغام شده بودند. قانون اجباری کردن ورزش در مدارس، اولین انجمن ملی تربیت بدنی و غیره از دستاوردهای این دوران ذکر شده است، در این عصر رقابت‌های ورزشی به ویژه کشتی‌گیری و سایر عملیات پهلوانی در میدانی شهرها از جمله میدان ارگ در حضور شاه و تماشاچیان انجام می‌گرفت، همانطور که ذکر شد، معنویت در این دوران محدود شد و زورخانه که محل پاکان بود متغیر شد و در دوران جمهوری اسلامی ایران با رفتن محمد رضا (شاه) و جنگ ایران و عراق ورزش تغییرات زیادی داشت و صرفاً فعالیت‌ها جهت آمادگی نظامی و به صورت سنت‌های دیرینه خانه‌ها به عنوان ورزش صبحگاهی یاد شده است، پس از آن با ورود ورزش‌های جدید کم توجهی جوانان به ورزش‌های سنتی مشاهده شده است. در این دوران شخصیت‌هایی چون محمد عبدل با صفات شجاعت و ایمان قوی، ابوالقاسم قمی با صفت باور و ایمان، اسد الله عطایی با صفت یاری از فقرا، سید عباس طاهری با صفت باور و ایمان قوی، ماشالله یزدان پناه با صفت کمک به نیازمندان، ماشالله بیزوادی با صفت قدرتمند، محمد رنجبر با صفت گذشت، شاپور نعمت الهی با صفت مهربان با مردم، ابوالقاسم سخدری با صفت دانا، احمد وفادار با صفت مهمان نواز، غلامرضا تختی با صفت مردم

داری، ایمان به خداوند، یعقوب علی شرورزی با صفت فروتنی، حسین دهقانی با صفت شجاعت و پرویز دهداری با صفت بخشنده شناخته می‌شدند. در جمع بندی در دوران اسطوره‌ای، شروع مادها تا جمهوری اسلامی ایران می‌توان به ۶۷ کد یا صفت اشاره داشت، صفات صداقت، امانت داری، رازداری، نگهداشت زبان، راستی در گفتار، خودگشودگی، آداب سخن، نرم گویی، کم گویی، فداکاری، وفای به عهد، مهربانی، تواضع، کمک به نیازمندان، بخشنده، سخاوت، دلاوری، قدرت بدنی، دل نبستن به دنیا، پرهیز از هوای نفس، پرهیز از دروغ، نداشتن طمع، نهی خود پسندی، نهی نژاد پرستی، خیرخواه، مروت، معرفت، دفاع از حق، میانه روی، چشم پوشی، حفظ چشم، تفکر در رفتار، مشورت، هوشیار، تدبیر، صبر، علم، پندپذیری، کاردان، خوش بینی، همت داشتن، عزت داشتن، حسن ظاهری، فرو بردن خشم، دل نبستن به دنیا، تلاش در راه خدا، شاکر بودن، خدا ترس، توکل، پرهیزکار، دیانت، ایمان و باور قوی، آزادمنشی، صلح جویی، برابری ملت‌ها، ادب، نوع دوستی، اقتدار، جسارت، از خود گذشته، غیرت، مردم داری، حرمت نان، حرمت پیر، حرمت میهمان، حرمت استاد و حرمت سادات به اشباع نظری رسیدند، یافته‌های پژوهشی یوسفی (۱۳۷۱) بعنوان عشق پهلوان، حمایت از دادگری و خرد و مردمی و آزادگی است و راستی و نیکوکاری و وطن دوستی را معرفی کرده است (۳۸)، رزمجو (۱۳۷۷). در کتاب قلمرو و ادبیات حماسی ایران، صفات آرزو و شرم داشتن، اعتدال و میانه روی در کارها، امیدواری به خداوند و آینده، بخشندگی و دهش، بردباری و شکیبایی، بشردوستی و شفقت درهمنوع، بی آزاری و مردمی، بی رشکی و حسادت نداشتن، پاک‌گوهر و نژادگی، پند پذیری و حکمت نیوشی، پرهیزکاری و تقوا، خاموشی و کم گویی، خدمت به خلق و فریاد رسی مظلوم، خرسندی و رضای به قسمت، دانش اندوزی دائمی، دل نبستن به تعلقات مادی، دلیری و شجاعت، راز پوشی و سرنگهداری، راستی و درستی در کارها، رایزنی و مشورت به دانایان، سازگاری با دشواریهای جهان، سپاسگزاری و حق شناسی، عاقبت اندیشی و آینده نگری، فرو بردن خشم و کظم غیظ، فروتنی و تواضع، گفتار نیکو و سخن زیبا، کوشندگی و ترک کاهلی، نیکنامی و هنروری را ارائه نمود (۱۵). رضانی نژاد و همکاران (۱۳۸۵) در پژوهش مقایسه صفات اصلی پهلوانی در شاهنامه، صفات راستگویی، جوانمردی، پرهیز از ریاضت، خردمندی، و پارسایی را مبنا قرار داد (۲۱)، پناهی (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان جوانمردی، مترادف‌ها و مولفه‌های آن در متون عرفانی پرداخته و ندیدن خود، انصاف دادن و انصاف نخواستن، بخشش و بخشندگی، امانتداری، پاکدامنی و وفای به عهد، عیب پوشی، نگه داشتن حرمت سالمندان و حرمت مهمان را به عنوان اصل قرار داده است (۳۹)، شجیع و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان بررسی منش پهلوانی بازیکنان حرفه‌ای فوتبال ایران، صفات

گذشت، راستی، معنویت، تواضع، مردم داری را مورد سنجش قرار دادند (۴۰). جعفرپور و علوی مقدم (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان مضمون عیاری و جوانمردی و آموزه‌های تعلیمی-القایی آن در حماسه‌های منثور (سمک عیار، داراب نامه و فیروزشاه نامه) به صفاتی و رویکردهایی چون، کوشش در کسب نام و پرهیز از ننگ، راستی در گفتار و کردار، پایبندی به پیمان و سوگند، رازداری و حفظ امانت، نجابت در رفتار، شجاعت، سخاوت، اکرام مهمان و پاس داشت حرمت هم سفرگی، مردم دوستی، همت خواستن، مهارت ذهنی، ارتباطی و عملی داشتند (۴۱)، انجمن ورزش و تفریحات نیویورک (۲۰۱۰) صفات و کدهای احترام به حقوق افراد، الگوی مثبت برای ورزشکاران، مسئولیت‌های حرفه‌ای، ایمنی و سلامت، امانت داری، صبوری، سوء استفاده نکردن از ورزشکاران را مطرح کرده اند. برایان مک (۲۰۱۰) کدهای اخلاقی و رفتاری مربیان ورزش را در ده مورد ارائه کردند که شامل انسانیت، ارتباطات، همکاری کردن، تعهد، درستی، رازداری، تبلیغ کردن، سوء استفاده از امتیاز مربیگری، ایمنی و شایستگی می‌داند (۴۲) که نتایج کدگذاری این پژوهش در برگزیده جمع بندی بر بخش عظیمی از پژوهش‌ها بوده که علوم ادبیات، ورزش، تاریخ، جامعه شناسی، روانشناسی را در بر گرفته است. صفات مربوطه پس از بررسی در ۱۲ مقوله شامل حرمت شناسی، وطن پرستی، خدانشناسی، خرد، پاکدامنی، دادگر، رفتار سلبی، شجاعت، گذشت، تعقل در گفتار، راستی در کردار و سازگاری با دشواری‌ها و تمامی مقوله‌ها در ۳ مولفه نگاه به مردم، نگاه به خداوند و نگاه به خود خلاصه شده است. در بعد نگاه به خود صفت شجاعت بیشترین تکرار را در بین صفات داشت، یافته‌های پژوهش جعفرپور و علوی مقدم (۱۳۹۲)، صدقی، صدق‌قائینی و درنیانی (۱۳۹۱)، یزدی (۱۳۹۰)، اربابی (۱۳۹۰)، رزمجو (۱۳۷۷) همگی اشاره به صفت شجاعت در کار، شجاعت در جنگ، شجاعت در تصمیم‌گیری و غیره را تاکید کرده بودند (۴، ۱۵، ۳۴، ۳۸، ۴۴)، به نظر می‌رسد شخصی که شجاع نباشد، جایگاهی در بستره جوانمردان نخواهد داشت. در بعد نگاه شناسی به مردم صفت وطن پرستی، در مقوله حرمت صفت حرمت به میهمان، در مقوله وطن پرستی صفت مردم‌داری فراوانی بیشتری داشته‌اند، یافته‌های یوسفی (۱۳۷۱) و پناهی (۱۳۸۸) وطن پرستی و حرمت میهمان را در اولویت جوانمردی قرار داده‌اند و بر آن تاکید داشته‌اند (۳۸، ۳۹) در مقوله خدانشناسی کدهای ایمان و باور قوی، پرهیزکاری، تلاش در راه خدا بیشتر تکرار شده بودند که این مقوله با یافته‌های دانایی فرد و مومنی (۱۳۸۷)، رهبر و ملک زاده (۱۳۸۹) در نگاه به خداوند و منش نسبت به او همراستا بود (۸، ۴۴، ۴۵)، در مقوله خرد کدهای علم، خرد، هوشیاری و تدبیر با یافته‌های رزمجو (۱۳۷۷) و رمضانی نژاد و همکاران (۱۳۸۵)، نسبت به داشتن خرد در مقوله جوانمردی همراستا بود (۱۵، ۲۲). در مقوله دادگری صفت میانه روی در کارها، در مقوله

رفتار سلبی، صفت نهی خودپسندی با یافته‌های رزمجو (۱۳۷۷)، مردانی (۱۳۷۹) تکرار شده بود (۱۵)، (۲۰)، در مقوله گذشت صفت کمک به نیازمندان و بخشنده بودن، یافته‌های صدقی و همکاران (۱۳۹۱) (۴۶) در مقوله تعقل در گفتار، صفت کم‌گویی و رازداری یافته‌های جعفرپور و علوی مقدم (۱۳۹۲) (۴۱) در مقوله راستی در کردار صفت صداقت، یافته یوسفی (۱۳۵۱) (۳۸) در مقوله سازگاری با دشواری‌ها صفت فروبردن خشم یافته رزمجو (۱۳۷۷) (۱۴) در پژوهش‌ها تکرار شده بود و با پژوهش حاضر همراستا بود. بنابراین، جوانمرد کسی است که با تکیه بر اوصاف نگاه به خداوند (شناخت خداوند)، نگاه به مردم (نگهداشت حرمت‌ها و وطن پرستی) و نگاه به خود (خرد، پاکدامنی، دادگر، رفتار سلبی، شجاعت، گذشت، تعقل در گفتار، راستی در کردار و سازگاری با دشواری‌ها) رفتارهای موثر را داشته باشد.

منابع و مأخذ

1. Razaghi ME. Presenting the model of moral characteristics in ethic of chivalry in Iran [Ph.d], Tehran, University of Tehran. 2017
2. Razaghi ME, Mehrabi, GH. Ethic in sport, Tehran, Nedaye karafarin; 2017.
3. Khalaji H, Bahram A and Aghapour SM. Fundamentals of Physical Education and Sport Sciences. Tehran, Samt; 2014.
4. Arbabi A. Pahlavani, chivalrous and ayyari. Tehran, Zwar Publishing; 2011.
5. Esmaeili MR. History of physical education and sport. Tehran, Samt Publication; 2012.
6. SabbaghLangdewi M. History of Physical Education. Isfahan, Islamic Azad University, Khorasgan Branch; 2008.
7. Afshari M. Chivalrous religion. 2th Ed. Tehran, Publication Office of Cultural Research; 2013.
8. Danaeifard H and Momeni N. [Effective Leadership Theory from the Imam Ali's Viewpoint Strategy of the Theory of Data the Context Foundation (In Persian)]. Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies, 2008; 4(14): 75-110.
9. Amini zadeh, S, Bustani D. [Zurkhane and the source of identify (In Persian)]. Social Development, 2014; 9: 67-84.
10. Sabzbanpour V. [Study Perspectives of Ancient Persians in Qaboos name (In Persian)]. Journal of Research in Educational Literature, 2013; 5 (17); 51-86.
11. Tajlil J and Ahmadi S. [Ethical Concepts in the Four Attar Scriptures (Asrarname, Elahiname, Mantegh teyr and Mosibatname) (In Persian)]. Journal of Faculty of Literature and Humanities University of Tehran, 2003: 11-30.
12. Rahmdel, Gh. [Wisdom and Ethics in Hafez Ghazalat (In Persian)]. Journal of Faculty of Literature and Humanities University of Tehran, 2001; 46-47: 223-244.
13. Yazdi H. [Photo, courage, wrestling, championship and sport in Iran during the Safavid era (In Persian)]. Sports Management, 2011; 3 (10): 121-136.

14. Emami H. Ethical principle in Shahname and Iliad and Odyssey [MSc]. Ministry of Science, Research and Technology; Shiraz University.
15. Razmjou H. Literary types and its works in Persian language. 2th Ed. Mashhad, Astan Quds Razavi Publishing House; ۱۹۹۳.
16. Diakanov OM. Medieval History, Tehran, Foundation for the Translation and Publishing of Books; 1966.
17. Christain cen A. Iran during the Sassanian era, Tehran, Contemporary Voice; 1999.
18. Faramarzbh Khodadadbn Al-Ketib arjani. Samak Ayar, Correction of Parviz Khanlari. 5th Ed, Tehran, Aqah Publication; 1983.
19. Dwani A. Seyed Razi Author Nahjolbalaghe, Tehran, Nahjolbalaghe Foundation; 1980.
20. Mardani K. Physical Education in Ferdowsi's Shahnameh [MSc]. Islamic Azad University: Khorasgan Branch; 2000. Mahboub MJ. Fotovatname Soltani (Mullah Hossein Vaez Kashefi), Tehran, Iran Culture Foundation; 1971.
21. Ramezaninejad R, Daneshmandi H, Nikooi A and Bahramipour B. [Comparison of the main attributes of Pahlevani in Shahnameh (In Persian)]. Olympic, 2006; 36: 83-89.
22. Ramezaninejad R, Bahramipour B and Asgari B. [Study of the Importance of Mental Health in Shahnameh (In Persian)]. Communication Management in Sports Media; 2013; 3: 1-5.
23. Goodarzi M. [The development of ancient arts and zurkhaneh in Iran (In Persian)]. Harkat, 2004; 22: 149-170.
24. GhaemMaghami SM. [Hakhamaneshian Religious Policy Based on Inscriptions (In Persian)]. Historical Research, 2010; 2(6): 81-92.
25. Pourezat AA and Taheri AA. [Examining the Reasons for the Collapse of the Hkhamaneshian Ancient Civilization and Civilization (In Persian)]. Public Law Research, 2006; 21: 79-119.
26. Hessampour S. [The Storytelling Technique of Samak ayar and Its Comparison with Three Stories of the Enlightenment (In Persian)]. Popular Culture and Literature, 2016; (12): 111-138.
27. Nikobakht M, Mozaffari SAA and Meftkhari H. [How to involve the Iranian people in sports and physical education with regard to the changes in management since the beginning of the reign of the Hakhamaneshiyan Empire until the end of the Pahlavi dynasty (In Persian)]. Journal of Motion Exercise and Sports, 2006; 4: 25-32.
28. Parsamehr M and Rasoolnezhad SP. [Relation between Religion and Exercise: The Relationship between Religiousness and Exercise Participation among Yazd University Students (In Persian)]. Socio-Cultural Development Studies, 2015; 2 (4): 59-84.
29. Heidari A and Dowlatshah N. [Sufism, fotavvat and Shiie Religion in Ancient Sports and Zurkhaneh in Iran (In Persian)]. Research in Sport Management and Motor Behavior, 2012; 10 (4): 57-71.
30. Abbasi AA. [Abu Moslem Khorasani and his reasons for the Abbasids (In Persian)]. History in the Mirror of Research, 2011; 8 (3): 109-127.
31. Safa Z. History of Literature in Iran, 2nd ed, Tehran, Ferdows; 1987.

32. Zakavati GA. [Zadkhan Ayar in the world of Naderi (In Persian)]. Letter of the Academy, 2004; 6 (3): 36-46.
33. Razaghi ME, Sotoodeh MS, Afrash M, Razaghi J. [The Historical Journey on the Athletics Class and the Moral Lessons of the Teacher's Perspective Professor Mahmoud Ghatali Kharazmi (The Champion Pooriya Vali) (In Persian)]. Shomal Journal of Management and Physiology in Sport, 2013; 1 (1): 39-48.
34. Azhand Y. Shiie sarbedaran uprising. Tehran, Gostareh Publication; 1983.
35. Miri H. Mirror Pahlavani, Tehran, Publishing Company; 1970.
36. Nawaie A. Karim Khan Zand, Tehran, Pocket Book; 1967.
37. Ensafpour G. History and Culture of Zurkhaneh and Zurkhaneh social groups. Tehran, Iranian Anthropology Publications; 1974.
38. Yousefi GH. Pahlavani's Love, [Magazine of Language and Literature (In Persian)]. Faculty of Literature and Human Sciences, 1992; 4(25).
39. Panahi M. [Chivalry, its synonyms and its components in mystical texts (In Persian)]. Farsi Language and Literature, 2009; 5(4): 1-22.
40. Shjea R, Kozhechian H, Ehsani M, Amiri M. [Investigating the status of professional football players in Iran (In Persian)]. New Approaches to Sport Management, 2013; 1(2): 69-82.
41. Ja'farpour M and Alavimoghaddam M. [The Enlightenment and Chivalry Theory and its Induced Educational Teachings in Prose Epic (Case Study: Samak Ayyar, Darabname and Firoznameh) (In Persian)]. Textbook of Persian Literature, 2013; (3): 13-36.
42. khodaie M. Compilation of the Ethics Codebook for Iranian Coaches and Providing Applied Model[PhD], Tehran: University of Tehran; 2013.
43. Sedqi H, Sadeqahnei SAD. [Comparative study of chivalry religion in Persian and Arabic literature (In Persian)]. Comparative literature research, 2012; 1 (2): 71-91.
44. Davari Ardakani N. [Symbols of Iranian Identity and Persian Language (In Persian)]. National Studies, 2007; 8 (2): 3-26.
45. Rahbar AA, and Malikzadeh A. [The Originality of the Person in the Political Thought of Imam Ali (AS) (In Persian)]. Studies in International Relations, 2007; 3 (13): 167-202.
46. Sedqi H, Sadeqahnei SAD. [Comparative study of chivalry religion in Persian and Arabic literature (In Persian)]. Comparative literature research, 2012; 1 (2): 71-91.

Developing a Model of Moral Traits in Iran Chivalry Ethics

Mohammad Ebrahim Razaghi^{*1} - Mahmoud Goodarzi² - Majid Jalali Farahani³

1.PhD Student of Sport Management, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, Alborz Campus, University of Tehran, Tehran, Iran

2.Professor, Faculty of Physical Education and Sport Sciences,

University of Tehran, Tehran, Iran

3.Associated Professor, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, University of Tehran, Tehran,

Iran

(Received: 2018/01/02; Accepted: 2018/01/30)

Abstract

The aim of this study was to have a semi-historical look at the chivalry in Iran, that is to say the history of Iran was directly referred to, and its chivalrous approach and educational thinking in sport were achieved. The method of this study was qualitative with a historical approach; historical books of Iran were studied in four categories: identifying semantic units, initial codes, open and axial coding; finally the model - the definition of chivalry in Iran was obtained. From the historical perspective in Iran, chivalry is a collection of attributes that is a revelation of the people and a self-image in the context of the glorification of God.

Keywords

Chivalry, education, ethics, history, sport.

---

* Corresponding Author: Email: me.rezaghi@yahoo.com ; Tel: +989131960432